

Environmentální ekonomie
Ekologická politika

Vilém Pařil

Politika

- ▶ Ekologická
- ▶ Environmentální
- ▶ Životního prostředí

Základní cíle nástrojů ekologické politiky

- ▶ Dosažení zlepšení stavu ŽP
  - ▶ Programové nástroje
  - ▶ Administrativní nástroje
  - ▶ Legislativní nástroje
- ▶ Snížení nákladů ekonomických aktérů
  - ▶ Ekonomické nástroje
- ▶ Vyhnutí se negativním a tvorba pozitivních dopadů na další oblasti
  - ▶ Řešení ekologických havárií
  - ▶ Řešení přírodních jevů způsobených změnou klimatu (či dalších přírodních podmínek)
  - ▶ Společnost – sociální aspekty
  - ▶ Ekonomika (domácnosti – úspory, firmy – příležitosti; např. Green Deal)

Podmínky uplatňování ekologické politiky

- ▶ Kontinuální podněty
- ▶ Spolehlivost
- ▶ Adaptabilita na měnící se podmínky
- ▶ Zamezení informačního přehlčení

Institucionální zabezpečení ochrany ŽP

- ▶ Institucionálně organizační nástroje
- ▶ Legislativní nástroje
- ▶ **Programové a strategické nástroje**
- ▶ Administrativní nástroje
- ▶ Ekonomické nástroje
  - ▶ Přímé (podpůrné programy)
  - ▶ Nepřímé (daňový systém)

Alternativní členění nástrojů ekologické politiky

- ▶ Decentralizované
  - ▶ „Morální domluva“
  - ▶ Vlastnická práva
  - ▶ Zákazy, příkazy
- ▶ „poruč a kontroluj“ (command and control)
  - ▶ Přímá regulace
  - ▶ Prostředí
  - ▶ Odpadní vody
  - ▶ Technologické standardy
- ▶ Tržně založené
  - ▶ Daně
  - ▶ Povolenky
  - ▶ Subvence

„Morální domluva“

- ▶ Financování propagačních kampaní
- ▶ Požadavky na značení produktů
- ▶ Dobrovolné dohody zdrojů emisí
- ▶ Podpora VaV pro alternativní technologie
- ▶ Financování základního výzkumu

Úrovně ekologické politiky

- ▶ **Mezinárodní**
  - ▶ Globální
  - ▶ Evropská
  - ▶ EU
- ▶ **Národní**
  - ▶ Regionální (Krajská)
  - ▶ Municipální

Globální úroveň

▶ Konference OSN

- ▶ 1972 Stockholm
  - ▶ Konference OSN o lidském prostředí
- ▶ 1982 – NE
  - ▶ 1985 – Vídeňská úmluva o ochraně ozónové vrstvy
    - 1987 – Montrealský protokol
  - ▶ 1987 Komise pro ŽP a rozvoj při OSN Tokijská deklarace – zpráva „Our common future“
  - ▶ 1988 – IPCC (WMO, UNEP)
- ▶ 1992 Rio de Janeiro
  - ▶ Konference OSN o rozvoji a životním prostředí
  - ▶ 1994 – Paříž - Úmluva OSN o boji proti desertifikaci
- ▶ Konference OSN o změnách klimatu (od r. 1997)
  - ▶ Bonn, **Kyoto (1997)**, Buenos Aires, Hague, Nairobi, Vídeň, Accra (Ghana), Kodaň, Kankún (Mexiko), Durban (Jihoafrická Republika),
  - ▶ 2012 Doha (Katar) – prodloužení Kyoto – do 2020 snížení o 18%
  - ▶ 2013 Varšava
- ▶ 2002 Johannesburg
  - ▶ Světový summit o trvale udržitelném rozvoji
- ▶ 2012 Rio +20
  - ▶ Konference OSN o trvale udržitelném rozvoji

Konference OSN o lidském prostředí

▶ 1972 Stockholm

▶ akutní nebezpečí lokalit

- ▶ produkce nebezpečných odpadů plyných (emise), tekutých (odpadní vody) nebo tuhých (toxické, radioaktivní a jiné odpady)

▶ planetární systémy

- ▶ hydrologický cyklus, stratosférická ozónová vrstva a klimatický systém atmosféry a oceánu

▶ nadměrné a příliš rychlé čerpání a užívání zdrojů

- ▶ obnovitelných (živé organismy, voda, půda)
- ▶ i neobnovitelných (nerostné suroviny)

▶ redukce biologického bohatství planety

- ▶ genetické základny jednotlivých druhů rostlin a živočichů, počtu druhů i rozmanitosti ekosystémů

▶ UNEP United Nations Environment Programme (Nairobi)

Konference OSN o rozvoji a životním prostředí

- ▶ 1992 Rio de Janeiro
- ▶ Úmluvy
  - ▶ Úmluva o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity - CBD)
- ▶ Dokumenty
  - ▶ Deklarace z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji
  - ▶ Agenda 21
  - ▶ Zásady obhospodařování lesů
- ▶ New York
  - ▶ Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (Framework Convention on Climate Change - CCC)

Světový summit o trvale udržitelném rozvoji

- ▶ 2002 Johannesburg
- ▶ Johannesburgská deklarace o udržitelném rozvoji
[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHXLDSX/\\$FILE/johannesburg_deklarace_cesky.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHXLDSX/$FILE/johannesburg_deklarace_cesky.pdf)
- ▶ Implementační plán

Globální úroveň – OSN

- ▶ 1972 Program OSN pro životní prostředí - UNEP
  - ▶ 1985 Vídeňská úmluva o ochraně ozonové vrstvy
    - ▶ 1987 Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu (prováděcí předpis Vídeňské úmluvy) – freony - chlor-fluor uhlovodíkové plyny
  - ▶ 1987 Tokijská deklarace – zpráva „Our common future“
  - ▶ 1992
    - ▶ Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (CCC)
    - ▶ Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD)
    - ▶ Deklarace z Rio de Janeiro o životním prostředí a rozvoji
    - ▶ Agenda 21
  - ▶ 1994 Úmluva OSN o boji proti desertifikaci (CCD)
  - ▶ 1997 Kjótský protokol
    - ▶ 2012 Doha (Katar) – prodloužení Kyoto – do 2020 snížení o 18%
-
- ▶▶ 2002 Johannesburgská deklarace o udržitelném rozvoji

Tokijská deklarace

▶ Zásady

- ▶ oživit hospodářský růst
  - ▶ **změnit kvalitu růstu**
  - ▶ uchovávat a obohacovat bázi přírodních zdrojů
  - ▶ zajistit udržitelnou úroveň populace
  - ▶ nově orientovat techniku a odstraňovat rizika
  - ▶ při rozhodování **integrovat ekologické a ekonomické aspekty**
  - ▶ reformovat mezinárodní hospodářské vztahy
-

Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (CCC)

▶ Cíl

- ▶ dosáhnout stabilizace koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na úrovni
- ▶ která by umožnila předejít nebezpečným důsledkům vzájemného působení lidstva a klimatického systému
- ▶ specifické potřeby a zvláštní podmínky smluvních stran
- ▶ opatření k předvídání, prevenci či minimalizaci příčin vedoucích ke změně klimatu rozvojových zemí

Rámcová úmluva OSN o změně klimatu (CCC)

▶ Závazky

- ▶ Zveřejňování národních inventur antropogenních emisí
- ▶ Formulovat regionální opatření ke zmírnění změny klimatu
- ▶ Transformace technologií – doprava, průmysl, zemědělství, lesnictví, odpadní hospodářství
- ▶ Udržitelné hospodaření rezervoárů (lesy, oceány)
- ▶ Spolupráce
- ▶ Implementace do sociální, hosp. a envi politiky
- ▶ Podpora výzkumu
- ▶ Podpora environmentálního vzdělávání

Kjótský protokol

▶ Cíl:

- ▶ snížit emise skleníkových plynů o 5,2% proti roku 1990
  - ▶ Ekvivalent CO₂
- ▶ průmyslové země
- ▶ ČR o 8 %
- ▶ ES o 8 % jako celek

- ▶ 2012 Doha (Katar)
  - prodloužení Kyoto
  - do 2020 snížení emisí o 18% proti roku 1990

Úmluva o biologické rozmanitosti (CBD)

- ▶ ochrana biodiverzity
- ▶ trvale udržitelný způsob využívání jejích složek
- ▶ spravedlivé a rovnocenné rozdělení přínosů plynoucích z využívání genetických zdrojů
  - ▶ včetně odpovídajícího přístupu ke genetickým zdrojům
  - ▶ odpovídajícího předávání příslušných technologií při zohlednění všech práv na tyto zdroje a technologie
  - ▶ včetně odpovídajících způsobů financování

Úmluva OSN o boji proti desertifikaci (CCD)

- ▶ „desertifikace“
  - ▶ degradace půdy v suchých, polosuchých a suchých subhumidních oblastech, a to v důsledku různých faktorů, včetně proměnlivosti klimatu a lidských činností
- ▶ Prevence degradace půdy (hospodaření v krajině, vodní hospodářství, lesní hospodářství atd.)
- ▶ Opětovné zúrodnění
- ▶ Rekultivace desertifikované půdy
- ▶ Rozvojové země
  - ▶ Politiky, regulativní nástroje, ekonomické priority
- ▶ Vyspělé země
  - ▶ Technologie, finanční fondy
- ▶ Regionální prováděcí přílohy
  - ▶ Afrika, Asie, Latinská Amerika a Karibská oblast, Středozeří, Střední a východní Evropa
- ▶ Subregionální akční programy – Afrika (střední, východní, severní, jižní, západní)
- ▶ Společné akční programy
- ▶ Národní akční programy

IPCC

- ▶ Intergovernmental Panel on Climate Change
- ▶ Assessment Reports
- ▶ AR5

Warming of the climate system is unequivocal, and since the 1950s, many of the observed changes are unprecedented over decades to millennia. The atmosphere and ocean have warmed, the amounts of snow and ice have diminished, sea level has risen, and the concentrations of greenhouse gases have increased (see Figures SPM.1, SPM.2, SPM.3 and SPM.4). {2.2, 2.4, 3.2, 3.7, 4.2–4.7, 5.2, 5.3, 5.5–5.6, 6.2, 13.2}

Each of the last three decades has been successively warmer at the Earth's surface than any preceding decade since 1850 (see Figure SPM.1). In the Northern Hemisphere, 1983–2012 was *likely* the warmest 30-year period of the last 1400 years (*medium confidence*). {2.4, 5.3}

Ocean warming dominates the increase in energy stored in the climate system, accounting for more than 90% of the energy accumulated between 1971 and 2010 (*high confidence*). It is *virtually certain* that the upper ocean (0–700 m) warmed from 1971 to 2010 (see Figure SPM.3), and it *likely* warmed between the 1870s and 1971. {3.2, Box 3.1}

Over the last two decades, the Greenland and Antarctic ice sheets have been losing mass, glaciers have continued to shrink almost worldwide, and Arctic sea ice and Northern Hemisphere spring snow cover have continued to decrease in extent (*high confidence*) (see Figure SPM.3). {4.2–4.7}

The rate of sea level rise since the mid-19th century has been larger than the mean rate during the previous two millennia (*high confidence*). Over the period 1901 to 2010, global mean sea level rose by 0.19 [0.17 to 0.21] m (see Figure SPM.3). {3.7, 5.6, 13.2}

The atmospheric concentrations of carbon dioxide, methane, and nitrous oxide have increased to levels unprecedented in at least the last 800,000 years. Carbon dioxide concentrations have increased by 40% since pre-industrial times, primarily from fossil fuel emissions and secondarily from net land use change emissions. The ocean has absorbed about 30% of the emitted anthropogenic carbon dioxide, causing ocean acidification (see

Total radiative forcing is positive, and has led to an uptake of energy by the climate system. The largest contribution to total radiative forcing is caused by the increase in the atmospheric concentration of CO₂ since 1750 (see Figure SPM.5). {3.2, Box 3.1, 8.3, 8.5}

Human influence on the climate system is clear. This is evident from the increasing greenhouse gas concentrations in the atmosphere, positive radiative forcing, observed warming, and understanding of the climate system. {2–14}

Evropská úroveň - Rada Evropy

▶ Evropská úmluva o krajině

- ▶ Výbor ministrů Rady Evropy 2000
- ▶ podpořit ochranu, správu a plánování krajiny a organizovat evropskou spolupráci v této oblasti
- ▶ Krajina jako základní složka životního prostředí

▶ Bernská úmluva

- ▶ Úmluva o ochraně evropských planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodních stanovišť
- ▶ 1982
- ▶ Cíl:
  - chránit planě rostoucí rostliny a volně žijící živočichy a jejich přírodní stanoviště, a to zejména druhy a stanoviště, jejichž ochrana vyžaduje spolupráci několika států, a takovou spolupráci podporovat

Úroveň EU

- ▶ 1980
  - ▶ Evropský soudní dvůr potvrdil možnost přijímat evropské závazné normy o ochraně životního prostředí v rámci regulace vnitřního trhu
- ▶ 1981
  - ▶ v rámci Evropské komise zřízeno samostatné generální ředitelství pro životní prostředí
- ▶ 1984
  - ▶ vznik zvláštního fondu pro ochranu životního prostředí na evropské úrovni
- ▶ 1987
  - ▶ Jednotný evropský akt vytváří zvláštní politiku ochrany životního prostředí
- ▶ 1993
  - ▶ Maastrichtská smlouva zavádí princip ohleduplnosti vůči životnímu prostředí při přijímání a provádění všech politik ES
- ▶ 1990
  - ▶ EEA European Environmental Agency (Eionet)
- ▶ 1994
  - ▶ vznik Kohezního fondu neboli Fondu soudržnosti, který mj. financuje projekty na ochranu životního prostředí a poskytuje pomoc zemím, jejichž HDP na obyvatele je nižší než 90 % průměru EU.
- ▶ 2001
  - ▶ platí VI. akční plán pro životní prostředí (2001–2010)

Úroveň EU

- ▶ EAP (Environment Action Programme)
  - ▶ Dosud 6
  - ▶ 6th EAP - Akční program na období 2002 – 2012
  - ▶ 7th EAP – do roku 2020
- ▶ European Climate Change Programme
  - ▶ Evropský program pro změnu klimatu
  - ▶ 2000 ECCP
  - ▶ 2005 ECCP II
- ▶ Green Papers - Zelené knihy – Rámec 2030 (Roadmap 2050)
- ▶ White Papers - Bílé knihy

Akční program na období 2002 – 2012 (6 th EAP)

- ▶ **Hodnocení**
  - ▶ Příroda a biologická rozmanitost
  - ▶ Životní prostředí a lidské zdraví
  - ▶ Přírodní zdroje a odpady
  - ▶ Změna klimatu
  - ▶ Mezinárodní otázky

EAP Příroda a biologická rozmanitost

- ▶ Síť chráněných oblastí Natura 2000
  - ▶ 17 % území EU
- ▶ strategie ochrany a zachování mořského prostředí
- ▶ iniciativa TEEB (*The Economics of Ecosystems and Biodiversity* – Ekonomika ekosystémů a biologické rozmanitosti)
- ▶ program SEBI 2010 (*Streamlining European 2010 Biodiversity Indicators* – Zefektivnění evropských ukazatelů biologické rozmanitosti pro rok 2010)

- ▶ Zastavení poklesu biodiversity – NE
- ▶ 17 % typů stanovišť a druhů je v příznivém stavu z hlediska ochrany

TEEB

- ▶ Lesy (ekosystémové služby na jeden hektar lesa)
  - ▶ Potrava, palivo, vlákniny - 13 170 Kč (x v ČR 983 x 5)
  - ▶ Klima – 16 752 Kč
  - ▶ Vodní hospodářství - 477 Kč
  - ▶ Podzemní vody - 706 273 Kč
  - ▶ Opylení - 1 172 Kč
  - ▶ Existenční hodnota – 371 Kč
    - ▶ Celkem 738 215 Kč/ha (2 651 tis. ha; 33,6 % rozlohy)
    - ▶ Šišák 100 až 335 tis. Kč
    - ▶ Seják 10 184 Kč

EAP Životní prostředí a lidské zdraví

- ▶ 75 % populace EU žije v městských oblastech
- ▶ 40 % obyvatel EU žije v městských oblastech, kde hladina hluku v noci překračuje hodnoty doporučené WHO
- ▶ Evropané tráví přibližně 90 % svého času uvnitř budov (vnitřní ovzduší)

EAP Přírodní zdroje a odpady

- ▶ 70 až 80 % dopadu spotřeby v EU na životní prostředí představují potraviny a nápoje, soukromá doprava a bydlení
- ▶ 80 % všech dopadů na životní prostředí spojených s výrobky je určeno během fáze návrhu výrobku
→ ekodesign

EAP Změna klimatu

- ▶ **závazné kvantifikovatelné cíle budou překročeny**
  - ▶ cíl Kjótského protokolu snížit do roku 2012 emise o 8 %
- ▶ **zvyšování emisí skleníkových plynů v odvětví dopravy**
  - ▶ emise fluorovaných uhlovodíků se v letech 1990 až 2008, ale nejsou regulovány na mezinárodní úrovni

European Climate Change Programme

- ▶ 2. Evropský program pro změnu klimatu
- ▶ 2005
  - ▶ Východiska jako CCC
  - ▶ EU vůdčí postavení při prosazování CCC

Program

http://ec.europa.eu/clima/policies/eccp/second/index_en.htm

Změna klimatu

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/tackling_climate_change/index_cs.htm

Historie ekologické politiky v ČR

- ▶ od 50. let 20. stol. se objevují právní předpisy zabývající se jednotlivými složkami životního prostředí
  - ▶ zákony týkající se nerostného bohatství, ochrany přírody
  - ▶ účinnost těchto zákonů nedostatečná
- ▶ V 60. letech vznikla právní úprava ochrany ovzduší
- ▶ V 70. letech byl přijat
  - ▶ vodní zákon
  - ▶ zákon o lesích
  - ▶ zákon o zemědělském půdním fondu a stavebním řádu

Historie ekologické politiky v ČR

- ▶ Federální výbor pro životní prostředí
  - ▶ 1990
  - ▶ Modrá kniha – stav životního prostředí v ČR
- ▶ Východiska
  - ▶ Vysoký stupeň devastace životního prostředí
  - ▶ Odpovědnost státu za kvalitu ŽP
  - ▶ Význam samosprávy na úseku péče o ŽP
  - ▶ Mezinárodní spolupráce

Historie ekologické politiky v ČR

- ▶ Zpráva o stavu životního prostředí
  - ▶ Od roku 1990
- ▶ Program ozdravení ŽP České republiky - Duhový program
  - ▶ 1991
- ▶ Statní politika ŽP
  - ▶ 1995
  - ▶ Zatím nezakotven princip trvale udržitelného rozvoje
  - ▶ Cíl: kvalita ŽP v ČR v roce 2005 – úroveň EU

Historie ekologické politiky v ČR

- ▶ množství finančních prostředků vynakládaných na ochranu ŽP
  - ▶ ve druhé polovině 90. let to bylo mezi 2,5 – 3% HDP
- ▶ 2. Statní politika ŽP
  - ▶ 2001
- ▶ 3. Statní politika ŽP
  - ▶ 2004 – 2010
- ▶ SPŽP 2012 - 2020

